

"ונשמרת מכל דבר רע" — דיבור רע

דברים כ"ג י: כי תצא מחנה על איביך ונשמרת מכל דבר רע...
שם ט"ו: כי ה' אלקיך מתהלך בקרב מחנך ולהצילך ולתת איביך לפניך והיה מחנך קדוש ולא יראה בך ערות דבר ושב מאחריך.

לשון הרע:

ספרי תצא קיט: כשהוא אומר דבר רע — אף לשון הרע.

נבול פה

ויקר כ"ד ז: "ולא יראה בך ערות דבר" — ערות דיבור, ר' שמואל בר נחמן אמר — זה נבול הפה.

דיבור שאינו הגון:

כתובות ה'. דרש בר קפרא: מאי דכתיב ויתד תהא לך על אזור, על תקרי אזור אלא אזוריך. שאם ישמע אדם דבר שאינו הגון — יניח אצבעו באזניו, והיינו דאמר ר' אלעזר: מפני מה אצבעותיו של אדם משופות כיתדות? שאם ישמע אדם דבר שאינו הגון יניח אצבעיו באזניו.
תני דבי רבי ישמעאל: מפני מה און כולה קשה והאליה רכה? שאם ישמע אדם דבר שאינו הגון — יכוף אליה לתוכה.

הרהורים:

ע"ז כ' ע"ב: ת"ר ונשמרת מכל דבר רע — שלא יהרהר אדם ביום ויבוא לידי טומאה בלילה מכאן אמר רבי פנחס בן יאיר תורה מביאה לידי זהירות... קדושה מביאה לידי רוה"ק, רוה"ק מביאה לידי תחית המתים.

דיבורי תורה:

מהרש"א שם: קשה, דמקרא דמייתי שלא יהרהר וכו' מונשמרת מכל דבר רע, דדיבור אינו משמע הרהור? ... והנראה דמעלות המדות לא יבואו כ"א בהדרגה ממעלה למעלה... ולזה נתכוון ר' פנחס שחשב כאן "מדרגות במעלות המדות... ולזה אמר כי התורה היא ראשית דרכי ה' ומדותיו יתברך לבוא ממנה בהדרגה ממעלה למעלה עד מעלה עשירית העליונה...
וסמך כל מדרגות אלו על פסוק ונשמרת מכל דבר רע, [כלומר] מתוך שעוסק בתורה שהוא דבור הטוב, ואינו עוסק בדברים בטלים ונבול פה, הוא בא בהדרגה

מלימוד התורה ממעלה למעלה עד רוח הקדש בלילה בשינה. אמר הכתוב בהפך זה שאם אינו עוסק בדברי תורה רק בדברים בטלים ונבול פה עם חבירו ביום שהוא הדיבור הרע, יבא לידי הרהור בלילה, הפך שמביא עליו דבור התורה את רוח הקדש".

ליצנות :

תנחומא תצא ג' : כי תצא מחנה על אויבך ונשמרת מכל דבר רע, — שלא יהא בכם שום ליצנות שלא תבא לידי חיוב ממני אתה למד מיפתח... ובשביל שהיה בו שום של ליצנות נפלו בו כל האוכלוסין, לכך כתיב ונשמרת מכל דבר רע".

מוציא שם רע :

כתובות מ"א ע"א : אזהרה למוציא שם רע מנלן? ר' אלעזר אמר : מלא תלך רכיל. רבי נתן אומר מונשמרת מכל דבר רע.

מחלוקות :

רמב"ן : "והנכון בעיני בענין המצוה הזאת כי הכתוב יזהיר בעת אשר החטא מצוי בו. והידוע במעיג' המחנות היוצאות למלחמה כי יאכלו כל תועבה, יגזלו ויחמסו ולא יתבוששו אפי' בניאוף וכל נבלה. הישר בבבנ"א בטבעו יתלבש אכזריות וחמה כצאת מחנה על אויב. ועל כן הזהיר בו הכתוב ונשמרת מכל דבר רע... והוסיפו בו לשון הרע כדי שלא ירבו ביניהם מחלוקות ויכו ביניהם מכה רבה מאד יותר מן האויבים..."

בטחון שדה :

משך חכמה : ונשמרת מכל דבר רע — לא רחוק לומר שכוונת הפסוק שלא לגלות מסתורין של המלחמה, ושלא לספר ארחם ורבעם לשום איש. ומזה יאות שלא להניח לשום אדם לצאת מן המחנה שמא ישיגהו שונאיהם וימלטו מפיו תחנותם, וכמו שהגיד המצרי לדוד בסוף שמואל א'. וזהו בכלל דבר רע שאמרו בספרי אפי' דיבור רע, וזה לשון הרע.